

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

หน้า ๗

พลเมือง ๑ - ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

๑. อาจารย์กนก จันทรา
๒. อาจารย์กมลชนก สกนธวัฒน์
๓. อาจารย์ปริญญา ประเทศ
๔. อาจารย์พจนา อากานุรักษ์
๕. อาจารย์ธราดล รานรินทร์
๖. อาจารย์ศิริเมศร์ ศิริศักดิ์ธนากุล

ผู้ตรวจ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวี วรกวิน
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤพร รุจิเรข
๓. อาจารย์เครือรัตน์ เรืองแก้ว

บรรณาธิการ

อาจารย์ทองสุข รวยสูงเนิน

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๗๐๑ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย),
๐-๒๒๔๓-๑๘๐๕

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข,
แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖
website : www.iadth.com

สงวนลิขสิทธิ์

สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
พ.ศ. ๒๕๕๙

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จัดทำตามจุดเน้น และขอบข่ายของรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาค่านิยม ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่จะนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนการสอนที่ครูจะได้นำไปพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี ของสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

จุดเน้นที่ ๑ ความเป็นไทย

จุดเน้นที่ ๒ รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

จุดเน้นที่ ๓ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จุดเน้นที่ ๔ ความปรองดอง สมานฉันท์

จุดเน้นที่ ๕ ความมีวินัยในตนเอง

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง เล่มนี้ จะช่วยพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสันติ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ส๒๑๒... หน้าที่พลเมือง ๑ ๒๐ ชั่วโมง/ภาค ๐.๕ หน่วยกิต

ส๒๑๒... หน้าที่พลเมือง ๒ ๒๐ ชั่วโมง/ภาค ๐.๕ หน่วยกิต

มีส่วนร่วมอนุรักษ์มรดกไทยในการแสดงความเคารพ การสนทนา การแต่งกาย การมีสัมมาคารวะ แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ประยูกต์ และเผยแพร่พระบรมราโชวาท ในเรื่องมีเหตุผล รอบคอบ หลักการทรงงาน ในเรื่องการใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ การปลูกป่าในใจคน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน ใฝ่หาความรู้ และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่

ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม การตัดสินใจ โดยใช้เหตุผล มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน ตรวจสอบข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างสันติและพึ่งพาซึ่งกันและกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ด้วยการเคารพ ซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งโดยสันติวิธี ในเรื่องการทะเลาะวิวาท ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ด้วยการเจรจาไกลเกลี่ย การเจรจาต่อรอง การระงับความขัดแย้ง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ใฝ่หาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ กระบวนการสร้างความตระหนัก กระบวนการสร้างค่านิยม และกระบวนการสร้างเจตคติ

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดีของคนไทย ภาควิชาใจในความเป็นไทย แสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ จัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และมีวินัยในตนเอง

ผลการเรียนรู้

๑. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกไทย
๒. แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละต่อสังคม
๓. เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย
๔. เป็นแบบอย่างของความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
๕. ประยูกต์และเผยแพร่พระบรมราโชวาท หลักการทรงงาน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
๗. มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจ ตรวจสอบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ
๘. ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และพึ่งพาซึ่งกันและกัน
๙. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี
๑๐. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

รวมทั้งหมด ๑๐ ผลการเรียนรู้

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความเป็นไทย

- มารยาทไทย
 - ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม
 - ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย
- ผังสรุปสาระสำคัญ
- คำถามชวนคิด
- กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

หน้า

๕

๖

๑๔

๑๕

๒๒

๒๓

๒๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

- ความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
 - พระบรมราโชวาทและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ผังสรุปสาระสำคัญ
- คำถามชวนคิด
- กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

หน้า

๒๕

๒๕

๓๘

๔๑

๔๓

๔๔

๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พลเมืองดีตามวิถีไทย

- การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
 - การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจ ตรวจสอบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ
- ผังสรุปสาระสำคัญ
- คำถามชวนคิด
- กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

หน้า

๔๖

๔๗

๔๘

๕๐

๕๐

๕๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ประองตองสมานฉันท์

- ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
 - การจัดการความขัดแย้งและการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี
- ผังสรุปสาระสำคัญ
- คำถามชวนคิด
- กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

หน้า

๕๒

๕๓

๖๕

๖๘

๗๐

๗๑

๗๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ หน้าที่คนไทยและวินัยในตนเอง

- “ข้อสัจสุจริต” ต้องบริสุทธิ์ และจริงใจ
 - “ขยันหมั่นเพียร” ใจ “อดทน” ผลดีเกิด
 - “ใฝ่หาความรู้” เกิด ฉลาดเลิศ ปัญญาดี
 - “ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่” สมศักดิ์ศรี นำชูเชิด
 - “ยอมรับผลที่เกิด จากการกระทำ ของตนเอง”
- ผังสรุปสาระสำคัญ
- คำถามชวนคิด
- กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

หน้า

๗๔

๗๘

๘๒

๘๕

๘๘

๙๒

๙๓

๙๓

บรรณานุกรม

หน้า

๙๕

หน่วยการเรียนรู้ที่

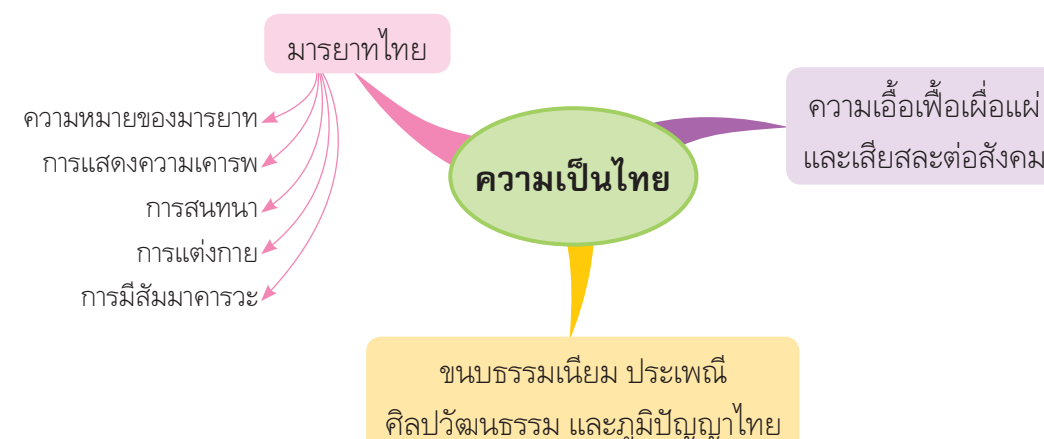

ความเป็นไทย

ผลการเรียนรู้

- มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มารยาทไทย (ข้อ ๑)
- แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละต่อสังคม (ข้อ ๒)
- เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย (ข้อ ๓)

ผังสาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ

มารยาทไทยเป็นระเบียบที่สังคมสร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ได้แก่ มารยาทในการยืน การเดิน การนั่ง และการแสดงความเคารพ นอกจากนี้เราควรแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม และการเห็นคุณค่าของขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เพื่อสร้างความเป็นไทยและดำรงชีวิตในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข

การแสดงความเคารพ
ตามมารยาทไทย แสดงถึง
คุณลักษณะของคนไทย
อย่างไร

มารยาทไทย

๑. ความหมายของมารยาท

มารยาท คือ ระเบียบของสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งทุกชาติจะกำหนดระเบียบตามสภาพของสังคมตนเอง มารยาทของแต่ละชาติจึงมีความเหมือนและความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละประเทศ

มารยาทไทย คือ ระเบียบอิริยาบถต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย มีการสืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่น เป็นการแสดงออกถึงความสุภาพ อ่อนน้อม ละเมียดละไม อันเป็นคุณสมบัติของคนไทย มารยาทไทยพื้นฐานที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง การแสดงความเคารพ

๒. การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพหรือการทักทายกันแบบไทยนั้น โดยทั่วไปจะการใช้การยกมือไหว้ พร้อมกล่าวคำ “สวัสดี”

๒.๑ การไหว้

การไหว้ ประกอบด้วยกิริยา ๒ ส่วน คือ การประนมมือและการไหว้

๑) การประนมมือ

เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือให้นิ้วมือทั้งสองข้างชิดกัน ฝ่ามือทั้งสองข้างประกบเสมอกันแนบหว่างอก ปลายนิ้วเฉียงขึ้นพอประมาณ แขนแนบลำตัว ไม่กางศอก ทั้งชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

การประนมมือใช้ในการสวดมนต์ ฟังธรรมเทศนา ขณะสนทนากับพระสงฆ์ รับพรจากผู้ใหญ่ แสดงความเคารพผู้เสมอกัน และรับความเคารพจากผู้อ่อนอาวุโสกว่า

๒) การไหว้

เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือแล้วยกมือทั้งสองขึ้นจรดใบหน้า ให้เห็นว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง การไหว้แบบไทยแบ่งออกเป็น ๓ แบบ ตามระดับของบุคคล ดังนี้

ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้ง ปุชนิยวัตถุ ปุชนิยสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ โดยประนมมือแล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้นิ้วหัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว ปลายนิ้วแนบส่วนบนของหน้าผาก

การไหว้พระ

การไหว้ผู้มีพระคุณ

ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณหรือผู้อาวุโส ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพนับถือ โดยประนมมือแล้วยกขึ้น พร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้นิ้วหัวแม่มือจรด ปลายจมูก ปลายนิ้วแนบระหว่างคิ้ว

การไหว้บุคคลทั่วไป

ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่วไป ที่เคารพนับถือหรือผู้มีอาวุโสสูงกว่าเล็กน้อย โดยประนมมือแล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้นิ้วหัวแม่มือจรดปลายคาง ปลายนิ้วแนบ ปลายจมูก

๒.๒ การกราบ

เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มี ๒ แบบ

๑) การกราบเบญจางคประดิษฐ์

เป็นการใช้อวัยวะทั้งห้า คือ หน้าผาก เข่าทั้งสอง มือและศอกทั้งสอง จรดพื้น การกราบมี ๓ จังหวะ ดังนี้

ท่าเตรียม

ชาย นั่งคุกเข่า ตัวตรง ปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและส้นเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า เข่าทั้งสองห่างกันพอประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำบนหน้าขาทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร)

หญิง นั่งคุกเข่า ตัวตรง ปลายเท้าราบ เข่าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางคว่ำบนหน้าขาทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพธิดา)

ท่ากราบ

จังหวะที่ ๑ (อัญชลี) ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ

จังหวะที่ ๒ (วันทา) ยกมือขึ้นไหว้

จังหวะที่ ๓ (อภิวัช) ทอดมือทั้งสองลงพร้อม ๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้าง ราบกับพื้น คว่ำมือห่างกันเล็กน้อยพอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือได้

ชาย ศอกทั้งสองข้างต่อจากเข่าราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง

หญิง ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อยราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง จากนั้น ก้มศีรษะลงให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือทั้งสอง

ทั้งสามจังหวะทำให้ครบ ๓ ครั้ง แล้วยกมือขึ้นไหว้ในท่าไหว้พระ แล้ววางมือคว่ำลง บนหน้าขาในท่าเตรียมกราบ จากนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบถตามเหมาะสม

การกราบผู้ใหญ่

๒) การกราบผู้ใหญ่

ที่มีอาวุโสรวมทั้งผู้มีพระคุณ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพนับถือ ผู้กราบทั้งชายและหญิงนั่งพับเพียบ ทอดมือทั้งสองข้างลงพร้อมกัน ให้แขนทั้งสองคร่อมเข่าที่อยู่ ด้านล่างเพียงเข่าเดียว มือประนมตั้งกับพื้น ไม่แบมือ ในขณะที่กราบไม่กระดกนิ้วมือขึ้นรับหน้าผาก กราบ เพียงครั้งเดียว

๓. การสนทนา

การพูดเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่เราใช้ในการสื่อสารกับบุคคลรอบข้าง การพูดเป็นศิลปะ อย่างหนึ่ง การพูดควรพูดให้ถูกต้องตามกาลเทศะ นอบน้อมอ่อนหวาน สงวนคำพูด ไม่พูดมากหรือน้อยจนเกินไป จะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อตัวผู้พูดเอง ดังนั้น การเรียนรู้มารยาทในการพูดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่นักเรียนควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. เมื่อพบเจอกันครั้งแรกของวัน ควรเริ่มต้นด้วยการยิ้มทักทาย ยกมือไหว้ และกล่าวคำ “สวัสดี”

๒. การพูดควรพูดให้ชัด พูดด้วย ถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ และตรงประเด็น

๓. ไม่พูดจาหยาบคาย ส่อเสียด หรือ พูดสองแง่สองง่าม

๔. พูดด้วยน้ำเสียงน่าฟัง ไม่ตะโกน หรือพูดกระแทกคำ

๕. เลือกภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับระดับคนที่กำลังพูดด้วย

๖. ไม่พูดจากล่าวร้าย นินทาผู้อื่น

มารยาทในการพูดกับเพื่อน

การพูดกับเพื่อนดูผิวเผินเหมือนเราจะพูดอย่างไรก็ได้ แต่ที่จริงแล้วการพูดกับเพื่อนก็จำเป็น ที่จะต้องมีมารยาทหรือวิธีการในการพูด มารยาทที่ดีในการพูดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นมารยาทพื้นฐาน ในการพูดไม่ว่ากับใครก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจะมีการยกเว้นบ้างเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน แต่เมื่อมีคนอื่น ในการสนทนา หรือมีโอกาสนี้จะได้ยินการสนทนา เราก็ควรที่จะต้องสนทนาตามมารยาทพื้นฐาน ที่ควรปฏิบัติ

๔. การแต่งกาย

การแต่งกายที่ดี สุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะ ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ผู้ที่สวมใส่ หลักสำคัญของการแต่งกาย คือ ความสะอาดของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ความสุภาพเรียบร้อย และความถูกต้องตามกาลเทศะ ดังนั้น การแต่งกายจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรปฏิบัติให้ถูกต้อง

๔.๑ การแต่งกายไปโรงเรียน

นักเรียนควรแต่งกายตามกฎระเบียบของโรงเรียน และไม่ควรวางใจใส่เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น แหวน สร้อย ต่างหู เพราะอาจนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ เช่น การลักขโมย การวิ่งราว หรือชู้กรรโชก นอกจากนี้นักเรียนไม่ควรใช้เครื่องสำอางหรือแต่งหน้ามาโรงเรียน

๔.๒ การแต่งกายในชีวิตประจำวัน

เมื่อไปสถานที่ต่าง ๆ ควรแต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ คือ แต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่และกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น

๑) การไปวัด

การไปวัดควรแต่งกายให้สุภาพ เรียบร้อย ควรเลือกใส่เสื้อผ้าด้วยสีอ่อน ไม่โปรงบาง หรือหุหุราจนเกินไป ไม่ใส่กางเกงหรือกระโปรง ที่สั้น

การแต่งกายไปวัด

๒) การแต่งกายไปร่วมงาน

แต่งงาน

การแต่งกายไปร่วมงานแต่งงาน ต้องให้เกียรติเจ้าภาพ โดยการแต่งกายตามที่ เจ้าภาพกำหนด หากไม่มีการกำหนดการแต่งกาย ควรแต่งกายให้สุภาพ เรียบร้อย สีสน่สนดใสสบายตา

๓) การแต่งกายไปร่วมงานศพ

การแต่งกายไปร่วมงานศพต้องให้เกียรติเจ้าภาพ โดยการแต่งกายให้สุภาพ เรียบร้อย ควรแต่งกายด้วยชุดสีขาวหรือสีดำ ไม่ควรสวมเครื่องประดับมากจนเกินไป และเครื่องประดับ ที่เลือกใช้ไม่ควรเป็นเครื่องประดับที่แวววาว สะดุดตา

๕. การมีสัมมาคารวะ

สัมมาคารวะ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการใช้วาจาและกิริยาต่อบุคคลอื่น อย่างสุภาพและอ่อนน่อม เหมาะสมตามกาลเทศะ

ผู้มีสัมมาคารวะ แสดงถึงการได้รับการอบรมที่ดี เป็นการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น ทำให้เป็นที่รัก

๕.๑ มารยาทในการยืน

การยืนปกติควรยืนในท่าตรง พยายามให้ลำตัวตรงท่ทส่วน ตั้งแต่คอตั้งตรง หลังตรง เอวตรง ขาตรง จะทำให้ดูสง่าผ่าเผย มีบุคลิกภาพดี ในทางตรงกันข้าม การยืนห่อไหล่ เอียงคอ ย่อเอว นอกจากจะทำให้ดูไม่ดีและเสียบุคลิกภาพแล้ว ยังเป็นต้นเหตุให้อวัยวะบางส่วนอยู่ผิดที่และเสียสุขภาพด้วย

๑) การยืนตามลำพัง

การยืนตามลำพังนอกจากจะยืนในท่าทางที่ถูกต้องแล้ว ควรยืนให้เป็นไปในลักษณะ ที่สุภาพ สบาย สง่า ไม่ยืนกระสับกระส่ายหรือแกว่งแขนไปมา จะยืนพักเข้าหรือเอนเอียงไปได้เล็กน้อย

๒) การยืนต่อหน้าผู้ใหญ่

หากไม่จำเป็นควรยืนตรงหน้าผู้ใหญ่ ควรยืนเฉียงไปทางใดทางหนึ่ง การยืนต่อหน้า ผู้ใหญ่สามารถทำได้ ๒ ลักษณะ คือ

- ๑) ยืนตรงในท่าสุภาพ สันเท้าชิดปลายเท้าเปิดเล็กน้อย มือแนบลำตัว
- ๒) ยืนค้อมลำตัวส่วนบนตั้งแต่เอวขึ้นไปเล็กน้อย มือประสานกันไว้ทางด้านหน้า

การยืนตามลำพังที่สุภาพ เรียบร้อย

การยืนต่อหน้าผู้ใหญ่

๓) การยืนแสดงความเคารพ

เมื่อได้ยืนเพลงชาติ หรือเพลงสรรเสริญพระบารมี ให้ยืนตรงแสดงความเคารพ ในการยืนแสดงความเคารพมีลักษณะ ดังนี้ ยืนตัวตรงเท้าชิด หันหน้าไปทางธงชาติ ในกรณีที่เป่่นเพลง สรรเสริญพระบารมี ให้หันหน้าไปทางที่มาของเสียง หรือที่มี พระบรมฉายาลักษณ์ เมื่อจบเพลงให้ค้อมศีรษะคำนับ

การยืนแสดงความเคารพธงชาติ

๕.๒ มารยาทในการเดิน

การเดินเป็นอีกหนึ่งลักษณะที่สำคัญ การเดินด้วย ท่วงท่าที่สง่างาม จะชวนมองและช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้ดูดี

๑) การเดินตามปกติ

เดินอย่างสุภาพ หลังตรง ไม่ก้าวขายาวหรือสั้นจนเกินไป มือกำหลวมทั้งข้างลำตัวและแกว่งแขนแต่พองาม โดยปกติแขนที่แกว่งและ ขาที่ก้าวออกไปจะสลับกัน

๒) การเดินในที่สาธารณะ

ควรเดินให้เรียบร้อย ถ้าเดินเป็นหมู่คณะควรเดิน รอเพื่อนที่ตามมาข้างหลัง ไม่เดินกีดขวางทางผู้อื่น ไม่ส่งเสียงดังเอะอะ หรือเล่นหยอกล้อกัน

๓) การเดินกับผู้ใหญ่

การเดินกับผู้ใหญ่ไม่ควรเดินเสมอกับผู้ใหญ่ ลักษณะ การเดินต้องแสดงออกถึงความเคารพนอบน่อม

การเดินด้วย ท่าทางสุภาพ

- การเดินตามผู้ใหญ่ เดินโดยเว้นระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ให้เดินเยื้องไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่
- การเดินนำหน้าผู้ใหญ่ เดินโดยเว้นระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ให้เดินเยื้องไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่ มือประสานกัน และเดินในลักษณะนอบน้อม

การเดินนำผู้ใหญ่

การเดินตามผู้ใหญ่

๔) การเดินผ่านผู้ใหญ่

- (๑) การเดินสวนกับผู้ใหญ่ สามารถทำได้ ๒ วิธี คือ หยุดทำความเคารพแล้วให้ผู้ใหญ่เดินผ่านไป หรือให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ปลอยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมตัวเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่
- (๒) การเดินผ่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร แล้วค้อมตัวเล็กน้อยพร้อมกับย่อเข้าเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ ถ้ามีที่แคบควรยกมือไหว้เพื่อขออนุญาตผ่านอย่างสุภาพ
- (๓) การเดินผ่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่บนพื้น ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ควรคุกเข่าลงกลานผ่านไป เมื่อพ้นระยะพอสมควรจึงลุกขึ้นแล้วเดินต่อไป

การเดินผ่านผู้ใหญ่

การเดินผ่านผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้

๕) การเดินขึ้น-ลงบันได

การเดินขึ้น-ลงบันไดมีข้อควรปฏิบัติเช่นเดียวกับการเดินทั่วไป แต่มีข้อพึงปฏิบัติเพิ่มเติม ดังนี้

- (๑) เดินตามลำดับ ไม่วิ่ง และไม่แซงกัน
- (๒) ทำตามข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความสะดวกและความปลอดภัย เช่น เดินชิดขวา
- (๓) ไม่เดินลงบันได เพราะจะทำให้เกิดเสียงดัง

๖) มารยาทในการเดินแถว

การเดินแถวจะต้องเดินให้เป็นระเบียบ เดินให้ตรงกับคนข้างหน้า ไม่แตกแถว ไม่คุยเล่นกัน เมื่ออยู่ในแถวต้องมีลำดับก่อน-หลัง ไม่แซงแถว

การเดินขึ้น-ลงบันได

๕.๓ มารยาทในการนั่ง

การนั่งเป็นอิริยาบถที่ผ่อนคลาย สะดวกสบาย หากแต่การนั่งให้ดูดีสง่างาม เป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพและมารยาทที่ดีด้วย

๑) การนั่งเก้าอี้

ควรนั่งให้เต็มเก้าอี้ นั่งตัวตรง หลังพิงพนักเก้าอี้ เท้าชิด เข่าชิด มือวางบนหน้าขา ไม่ควรนั่งไขว่ห้าง และไม่ควรงั่งโยกเก้าอี้ ถ้าเป็นผู้หญิงต้องระมัดระวังเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย ในกรณีที่นั่งโดยลำพังสามารถวางแขนพาดที่เท้าแขนได้

๒) การนั่งกับพื้น

การนั่งกับพื้นหรือนั่งพับเพียบ คือ การนั่งให้ขาขวาทับขาซ้าย หรือขาซ้ายทับขาขวา วางมือบนหน้าขา ผู้ชายไม่ควรนั่งเท้าแขน ในขณะที่ผู้หญิงสามารถเท้าแขนได้แต่ไม่ควรเอาท้องแขนไว้ข้างหน้า ในกรณีที่นั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ให้เก็บปลายเท้า มือประสานไว้บนตักและน้อมตัวเล็กน้อย

การนั่งเก้าอี้ที่สุภาพ

การนั่งกับพื้นที่สุภาพ

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โอบอ้อมอารี และเป็นไป ด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถปฏิบัติได้ทุกที่ทุกเวลา สังคมที่ เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะเป็นสังคมแห่งน้ำใจไมตรี ผู้คนช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันความสุข ขจัดความทุกข์ร่วมกัน แสดงออกถึงความมีน้ำใจ รักใคร่ สามัคคี เป็นสังคมที่มีความสุข

ความเสียสละ คือ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วย การให้ เป็นคุณธรรมของผู้เจริญแล้ว ทั้งนี้ การเสียสละสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การเสียสละความสุข ทรัพย์สมบัติ เวลา ความคิด แรงงาน หรือแม้กระทั่งสละชีวิตเพื่อประโยชน์สุข ของส่วนรวม

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา โดยเริ่มตั้งแต่การแสดง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละที่บ้านและที่ โรงเรียน ซึ่งปฏิบัติได้ ดังนี้

๑. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อครอบครัว

การเป็นลูกที่ดีช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่สามารถทำได้หลายทาง เช่น ทำความสะอาดบ้านเรือน และเครื่องใช้ จัดเก็บทำความสะอาดเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ช่วยดูแลต้นไม้บริเวณบ้านเรือน ช่วยเหลือ งานครัว ช่วยเหลือกิจการของครอบครัว ช่วยดูแลและสอนหนังสือน้อง ปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่ทั้งยามปกติ และยามเจ็บป่วย การปฏิบัติตามที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งเบาภาระ ของพ่อแม่ตามกำลังความสามารถของเราแล้ว ยังนำมาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้าน ทำให้บ้านสะอาดและน่าอยู่

การเสียสละเป็นคุณธรรมของผู้เจริญแล้ว

การแบ่งเบาภาระทางบ้านเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละของลูกที่ดี

๒. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อโรงเรียน

ในฐานะสมาชิกที่ดีของโรงเรียน นักเรียน สามารถปฏิบัติตนเพื่อแสดงถึงความเอื้อเฟื้อ-เผื่อแผ่และเสียสละได้ดังนี้ ดูแลรักษาความสะอาด ทั้งในห้องเรียนและภายในบริเวณโรงเรียน ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระ และแสดงน้ำใจกับคุณครู เช่น ช่วยถือของ ช่วยลบกระดาน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับเพื่อน ร่วมโรงเรียนตามกำลังและความสามารถของเรา

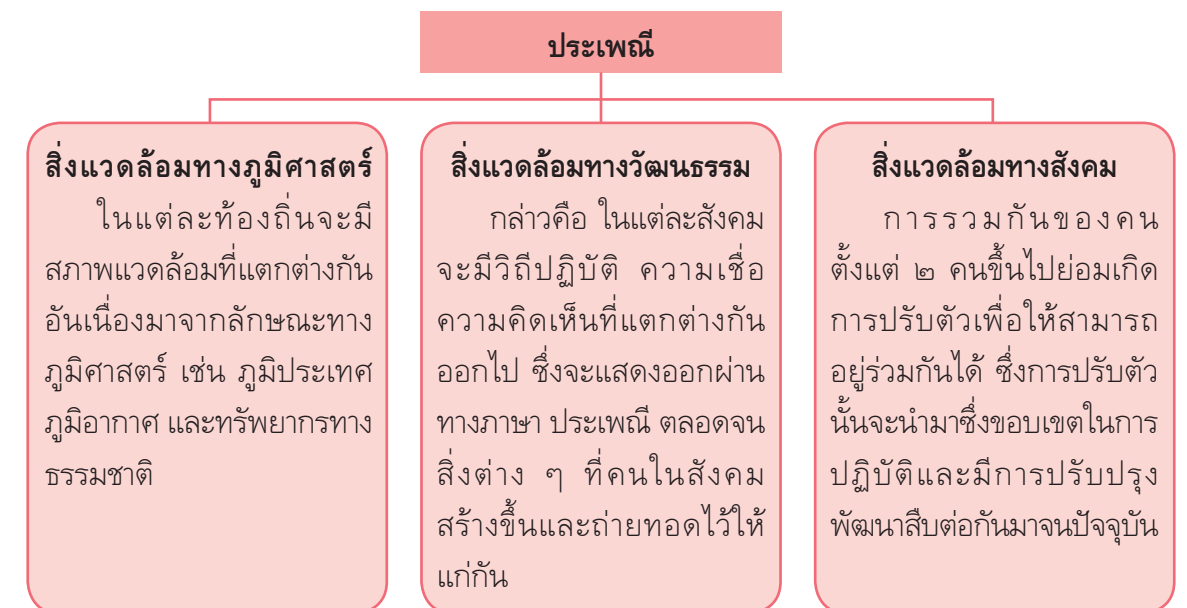
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในฐานะสมาชิกที่ดีของโรงเรียน

ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

๑. ขนบธรรมเนียม ประเพณี

ประเพณี หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบ แบบแผนและวิธีการกระทำ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาตั้งแต่อดีต และยังมีผลและอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน ประเพณีโดยภาพรวมจะมีลักษณะที่คล้ายกัน แต่จะแตกต่างกัน ในส่วนของรายละเอียดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย รวมถึงประเพณีที่เกี่ยวกับงานเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง

ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันอันเกิดจากสาเหตุ ๓ ประการ ดังนี้

ประเพณีสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

๑.๑ ประเพณีครอบครัว หรือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ และการตาย

พิธีทำขวัญโกนผมไฟ

๒) การบวช คนไทยเชื่อว่าการบวชถือเป็นการทดแทนพระคุณของบิดามารดาอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี

บวชเณรหรือบรรพชา เด็กที่จะบวชเณรควรมีอายุตั้งแต่ ๗ ปีขึ้นไป แต่ก่อนการบวชเณร คือ การฝากลูกให้พระอบรมดูแลสั่งสอน เพราะวัดในอดีตเปรียบเสมือนโรงเรียนในปัจจุบัน

บวชพระหรืออุปสมบท

ตามประเพณีไทย เมื่อชายไทยอายุครบ ๒๐ ปี จะทำพิธีบวช เพราะถือเป็นวัยที่เป็นผู้ใหญ่ มีหน้าที่รับผิดชอบ ต้องดูแลตนเองและครอบครัว จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และได้รับการปลูกฝังศีลธรรมอันดี อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการรู้เท่าทันถึงความเป็นจริงในโลก

๓) ประเพณีแต่งงาน ในสังคมไทยแต่ละท้องถิ่นอาจมีรายละเอียดในการปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยรวมแล้วจะมีแนวปฏิบัติหลัก ๆ คล้ายกัน คือ พิธีสู่ขอ พิธีหมั้น พิธีแห่ขันหมาก พิธีรดน้ำสังข์ การทำบุญเลี้ยงพระ พิธีส่งตัวเจ้าสาว โดยการประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ มักจะทำในฤกษ์ยามที่ดี เพราะเชื่อว่าจะทำให้ทั้งคู่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข พิธีต่าง ๆ ในการแต่งงานบางรายการทำกันอย่างง่าย ไม่เป็นพิธีการ อย่างไรก็ตามถือกันว่าพิธีสู่ขอเป็นสิริมงคลกับทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง อีกทั้งยังเป็นการให้เกียรติฝ่ายหญิงอีกด้วย โดยฝ่ายชายจะให้เจ้าแก่ไปทาบตามผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง และตกลงเรื่องสินสอดทองหมั้น ถ้าฝ่ายหญิงไม่ขัดข้องก็จะมีพิธีสู่ขอ การหมั้น และพิธีอื่น ๆ ต่อไป

๑) การเกิด ในอดีตการแพทย์ยังไม่เจริญก้าวหน้าเช่นในปัจจุบัน อัตราการเสียชีวิตของทารกแรกเกิดจึงสูง คนไทยในอดีตจึงมีความเชื่อว่าผีมาเอาตัวเด็กไป จึงนิยมทำบุญเป็นระยะตามวัย เช่น ทำขวัญโกนผมไฟ พิธีลงอุ้ม ตั้งชื่อ ทำขวัญเด็ก ปูเปลเด็ก โกงจุก โดยประเพณีเกี่ยวกับการเกิดนั้นไม่ได้ทำกันเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วเท่านั้น หากแต่มีการทำพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับทั้งแม่และเด็กในครรภ์

พิธีการอุปสมบท

การแห่ขันหมาก

๔) การตาย เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตลง คนในครอบครัวจะแจ้งให้ญาติมิตรทราบเพื่อมาร่วมงานศพ พิธีสำคัญในงานศพ ได้แก่ การรดน้ำศพ การสวดพระอภิธรรม ทำบังสุกุล การส่งกุศลให้ผู้ตาย การทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญ ๑๐๐ วัน ในสมัยก่อนนิยมเก็บศพไว้ระยะหนึ่งก่อนจะนำไปเผา แต่ปัจจุบันจะไม่นิยมเก็บศพ หรือเก็บก็จะเก็บไม่นาน โดยมากจะเผาศพหลังสวดพระอภิธรรมแล้ว ๓-๗ วัน เมื่อเผาแล้วก็จะเก็บอัฐิไปบรรจุไว้ในเจดีย์ที่วัดหรือเก็บไว้ที่บ้าน พิธีงานศพในแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด แต่โดยหลักแล้วเหมือนกัน และยังมีความเชื่อเหมือนกันที่ว่า บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะยังคงวนเวียนเพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลาน จึงทำให้เกิดพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ที่ยังชีพไปแล้ว

การสวดพระอภิธรรมศพ

๑.๒ ประเพณีส่วนรวม หรือ ประเพณีเกี่ยวกับสังคม เป็นประเพณีที่คนในสังคมทั่วไปนิยมปฏิบัติร่วมกัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง

๑) ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์ถือกำเนิดขึ้นที่ประเทศอินเดีย และไทยได้รับวัฒนธรรมนี้เข้ามา เป็นประเพณีเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ไทย โดยได้มีการปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วันเริ่มต้นปีใหม่ของไทยคือวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลได้มีการประกาศเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ให้เป็นไปตามสากลคือวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี ในเทศกาลสงกรานต์ชาวไทยนิยมทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระพุทธรูป รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

การสรงน้ำพระ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ และการเล่นสาดน้ำ

๒) ประเพณีวันลอยกระทง เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากประเพณีลอยพระประทีปของอินเดีย ในสมัยสุโขทัยพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น จึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีการลอยพระประทีป ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ลอยกระทง” ประเพณีการลอยกระทงเป็นที่นิยมทั้งในราชสำนักและหมู่ประชาชน การลอยกระทงจะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๑๒

กระทงที่ทำมาจากใบตอง

๑.๓ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีประเพณีทำบุญวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา

๑) วันพระ ใน ๑ เดือนจะมี ๔ วัน คือ วันขึ้น ๘ ค่ำ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ (หากเดือนใดเป็นเดือนขาดถือเอาวันแรม ๑๔ ค่ำ) โดยจะมีการทำบุญตักบาตรและฟังธรรมที่วัด

๒) วันมาฆบูชา ตรงกับวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่พระภิกษุจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ในวันนี้

การทำบุญตักบาตรในวันพระ

พุทธศาสนิกชนจะทำบุญตักบาตร ไปวัด ฟังธรรม สวดมนต์ และจะมีการเวียนเทียนในเวลากลางคืน

๓) วันวิสาขบูชา ตรงกับวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันที่มีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ๓ ประการ คือ เป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ในวันนี้พุทธศาสนิกชนจะมีการทำบุญถวายอาหาร รับศีล ฟังธรรม รักษาศีลอุโบสถ และจะมีการเวียนเทียนในเวลากลางคืน

๔) วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ มีปรากฏการณ์ที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

- (๑) เป็นวันที่พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นในโลก
- (๒) เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่ปัญจวัคคีย์
- (๓) เป็นวันแรกที่พระอริยสงฆ์สาวกองค์แรกบังเกิดขึ้น

สำหรับวันนี้เรียกอีกอย่างว่า “วันธรรมจักร” พุทธศาสนิกชนจะมีการทำบุญตักบาตร รับศีล ฟังธรรม และเวียนเทียนในเวลากลางคืน

การฟังเทศน์และเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๒. ศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรม คือ สภาพที่มีความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่เจริญงอกงาม ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ หรืออาจสรุปได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นมรดกทางสังคมที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง ศิลปวัฒนธรรมสามารถพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เจริญไปตามยุคสมัยได้

๒.๑ ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมทำให้คนในสังคมไทยรู้จักเหง้าของตนเอง ทำให้รู้ถึงวิถีในการดำเนินชีวิต ตอบสนองความต้องการของชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับสังคมแต่ละแห่งได้อย่างสมบูรณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องประสานสัมพันธ์ที่สะท้อนตัวตนของความเป็นคนในสังคมทั้งรุ่นเดียวกันและคนในอดีตกับปัจจุบัน รวมทั้งคนในอนาคตด้วย

๒.๒ ประเภทของวัฒนธรรม

การจำแนกประเภทของวัฒนธรรม มีแนวทางการจำแนกประเภทที่แตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงการจำแนกประเภทของวัฒนธรรม ๒ แนวทาง ได้แก่

๑) แนวทางของอ็อกเบิร์น (William F. Ogburn) ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- (๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น สามารถจับต้องได้ เช่น รถยนต์ บ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ ตลอดจนอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ
- (๒) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรม ความเชื่อในลักษณะนี้โดยมากจะเกี่ยวข้องกับจิตใจ ส่งผลให้จิตใจเจริญงอกงาม ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒) แนวทางพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๖ ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) วัฒนธรรมทางคตินิยม ได้แก่ แนวทางในการดำเนินชีวิตที่ส่วนใหญ่มาจากหลักธรรมทางศาสนา เช่น การมีเมตตา การให้อภัย การรู้จักพอ

(๒) วัฒนธรรมทางเนติธรรม หรือวัฒนธรรมทางกฎหมาย ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ประกาศ และคำสั่งต่าง ๆ

(๓) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกและความบันเทิง

(๔) วัฒนธรรมทางสหรธรรม ได้แก่ มารยาทในการเข้าสังคมและคุณธรรมที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น การเสียสละแก่เด็กและสตรี มีความอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส ไม่พูดคำหยาบ

ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอดเพื่อให้คงอยู่กับคนไทย ได้แก่

๓. ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่กลุ่มชนได้สั่งสมประสบการณ์ไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนา สืบสานกันมา ซึ่งต่อมาได้เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของภูมิปัญญา ดังนั้น “ภูมิปัญญาไทย” จึงหมายความว่า องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้ เลือกรองรปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย ให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภูมิปัญญา มี ๒ ประการ คือ

๑. การแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย

๒. การพัฒนาชีวิตให้ดีกว่าเดิมด้วยการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ เพื่อขจัดปัญหา หรือเพื่อ สร้างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต

ขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย จำแนกไว้เป็น ๑๐ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม คือ ความสามารถในการผสมผสานความรู้ ทักษะด้านการเกษตรกับ เทคโนโลยี เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ไร่นาสวนผสม

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม คือ การรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ประกอบการแปรรูป ผลผลิต เช่น การรวมกลุ่มโรงงาน กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน

๓. สาขากาพย์แพทย์แผนไทย คือ ความสามารถในการจัดการป้องกันรักษาสุขภาพของคน ในชุมชน เช่น การนวดแผนโบราณ การรักษาแพทย์แผนไทย

๔. สาขากาพย์จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน การทำแนวปะการังเทียม

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน คือ ความสามารถในการบริหารจัดการสะสมและบริการ กองทุน เช่น การจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน

๖. สาขาสวัสดิการ คือ ความสามารถในการจัดสวัสดิการประกันคุณภาพชีวิตของคน เช่น การจัดระบบพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

๗. สาขาศิลปกรรม คือ ความสามารถในการผลิตผลงานด้านศิลปะต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรม ทัศนศิลป์ ศิลปะมวยไทย

๘. สาขากาพย์จัดการ คือ ความสามารถในการบริหารจัดการการดำเนินงานของชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีท้องถิ่น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ความสามารถด้านภาษา เช่น ภาษาถิ่น รวมถึงวรรณกรรม ท้องถิ่นและการฟื้นฟูการเรียนรู้การสอนภาษาในถิ่นต่าง ๆ ด้วย

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี คือ ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคล เช่น การบวชป่า

ความเป็นไทย

มารยาทไทย

มารยาทไทยเป็นมารยาทที่คนไทยทุกคนควรปฏิบัติให้คงอยู่คู่ชาติไทย ได้แก่ การแสดงความเคารพต่อกันด้วยความนอบน้อม ให้เกียรติกัน การพูดหรือการสนทนา ต้องใช้คำพูดสุภาพเหมาะสมกับกาลเทศะ พูดให้เกียรติผู้อื่น มารยาทในการแต่งกาย ควรแต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี การมีสัมมาคารวะทั้งการยืน เดิน นั่ง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เป็นการกระทำที่ต้องคิดถึงผู้อื่น ช่วยเหลือแบ่งปันให้ผู้อื่นอย่างตั้งใจจริง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียว ต้องรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นแบบอย่างความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผน วัฒนธรรม เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ภูมิปัญญา คือ พินัยความรู้ ความสามารถที่เกิดจากความเฉลียวฉลาดของคนในสังคม ซึ่งสิ่งทั้งหมดนี้คนรุ่นหลังควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบสานให้คงอยู่สืบไป

คำถามชวนคิด

- นักเรียนคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น หากทุกคนในสังคมไทยไม่ปฏิบัติตามมารยาทไทยที่สืบทอดกันมา
- การปฏิบัติตนตามมารยาทไทยส่งผลต่อนักเรียนอย่างไร
- ในฐานะสมาชิกของสังคม นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการเสียสละต่อสังคมได้อย่างไรบ้าง
- ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างไร
- นักเรียนคิดว่าจะเป็นอย่างไร หากไม่มีการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น

กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาขั้นตอนวิธีการปฏิบัติตนตามมารยาทไทย จากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาสาธิตวิธีการปฏิบัติตนตามมารยาทไทยตามที่กลุ่มได้รับมอบหมายหน้าห้องเรียน
- ครูสุ่มนักเรียนออกมา ๔ คน แล้วให้จับคู่กันก่อนให้นักเรียนจับสลากเหตุการณ์ ให้นักเรียน ๒ คน อ่านเหตุการณ์และแสดงบทบาทสมมุติตามความคิดของนักเรียน อีก ๒ คนที่เหลือจะต้องพิจารณาว่าเมื่อเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่เพื่อนแสดงมาจะทำอย่างไร จากนั้นให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น
- ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์บุคลากรของโรงเรียน ถึงวิถีดูแลพิชพรรณในโรงเรียน การทำอาหาร การทำความสะอาดในจุดต่าง ๆ ของโรงเรียนและบอกถึงความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับวิธีการที่เกิดขึ้นที่บ้านของนักเรียน ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเหตุผลของความเหมือนและความแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับวิธีการที่เกิดขึ้นที่บ้านของนักเรียน

กิจกรรมสร้างสรรค์สู่จิตสาธารณะ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มจัดป้ายนิเทศตามจุดต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับมารยาทไทย

จุดประกายโครงการ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันคิดและทำโครงการเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมภายใต้หัวข้อ “โรงเรียนน่าอยู่” มากลุ่มละ ๑ โครงการ